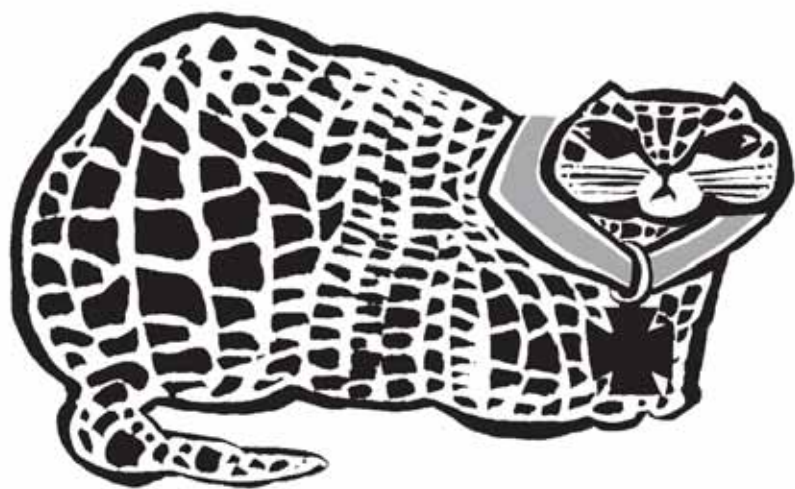

ATLANTIS

GÜNTER GRASS

A T L A N T I S

GÜNTER
GRASS

**Kočka
a myš**

Novela

Günter Grass: Katz und Maus
© Steidl Verlag, Göttingen 1993
Erstausgabe: September 1961
Translation © Zbyněk Sekal – heirs, 1968
© Atlantis®, 2009

ISBN 978-80-7108-312-2

I

...a jednou, když Mahlke už uměl plavat, leželi jsme v trávě vedle hřiště, na němž se hrála pálkovaná. Měl jsem jít k zubaři, ale nepustili mě, protože mě jako nahazovače bylo těžko nahradit. Můj zub hlučel.

Úhlopříčně přes louku se ploužila kočka a nikdo po ní neházel. Někteří žvýkali nebo třepili stébla. Kočka patřila správci hřiště a byla černá. Hotten Sonntag třel svou pátku vlněnou punčochou. Můj zub přešlapoval na místě. Turnaj trval už dvě hodiny. Vysoko jsme prohráli a teď jsme čekali na odvetný zápas. Mladá kočka to byla, ale ne kotě. Na stadionu hráli házenou a často tam na obou stranách padaly branky. Můj zub opakoval jediné slovo. Na škvárové dráze trénovali stovkaři start nebo byli nervózní. Kočka se plížila oklikami. Po nebi pomalu a hlučně lezlo třímotorové letadlo, ale můj zub nedokázalo přehlušit. Správcova černá kočka ukázala za stébly trávy bílou náprsenku. Mahlke spal. Krematorium mezi Spojenými hřbitovy a Vysokou školou technickou pracovalo při východním větru. Studijní rada Mallenbrandt pískal: Střídání Zachycený míč Přešlap. Kočka trénovala. Mahlke spal nebo tak vypadal. Mne vedle něho bolel zub. Kočka trénovala a blížila se. Mahlkovo Adamovo jablko bylo nápadné, protože bylo velké, pořád se pohybovalo a vrhalo stín. Správcova černá kočka se mezi mnou a Mahlkem napjala ke skoku. Tvořili jsme trojúhelník. Můj zub mlčel, nepřeslapoval už na místě: Mahlkovo Adamovo jablko se totiž stalo kočce myší. Tak mladá to byla kočka, tak pohyblivá

ta Mahlкова věcička — skočila prostě Mahlkovi na hrdlo; anebo jeden z nás chytil kočku a posadil ji Mahlkovi na krk; anebo já, ať už mne zub bolel, nebo nebolel, jsem popadl kočku, ukázal jí Mahlkovu myš: a Joachim Mahlke vykřikl, ale odnesl to jen nepatrnými škrábanci.

Já však, jenž na Tvou myš svedl pohled jedné i všech koček, musím teď psát. I kdybychom byli oba vymyšleni, přece bych musel. Ten, kdo si nás z povolání vymyslel, nutí mne, abych bral znova a znova do ruky Tvůj ohryzek, abych ho dovedl na všechna místa, která ho viděla vítězit nebo prohrávat; a tak na začátku dopouštím, aby myš poskakovala nad šroubovákem, vrhám národ vypasených mořských racků vysoko nad Mahlkovu pěšinku do nárazového severovýchodního větru, říkám o počasí, že je letní a trvale pěkné, dohaduju se, že vrak je bývalou minolovkou třídy Czajka, dávám Baltskému moři barvu lahví od selterské vody z tlustého skla a pak, když je místo děje určeno jihovýchodně od navigační bóje u Neufahrwasseru, líčím, jak se Mahlkova pleť, po které dosud stéká v praménkách voda, jemně zrní až krupičkovatí; ale ne bázní, jenom obvyklým mrazením po příliš dlouhém koupání nasákala Mahlkovi husí kůže a pleť už neměl hladkou.

Přitom ani jeden z nás, kdo jsme dřepěli na pozůstatcích velitelského můstku, hubení a s dlouhými pažemi mezi stranou trčícími koleny, nepožadoval od Mahlka, aby se znova a znova potápěl do prostoru v přídi potopené minolovky a do sousední strojovny uprostřed lodi, aby něco odmontoval šroubovákem, nějaký šroubek, kolečko nebo něco náramného: mosazný štítek hustě popsaný pokyny k obsluze nějakého stroje v polštině a angličtině; vždyť jsme přece dřepěli na všech nástavbách můstku, které trčely nad vodní hladinu a patřily k bývalé polské minolovce třídy Czajka, poprvé spuštěné na vodu v Modlinu a dostavěné v Gdyni, která se rok předtím potopila jihovýchodně od navigační bóje, tedy mimo plavební koryto a nerušíc lodní provoz.

Od té doby usychal na rezavém plechu racčí trus. Za každého počasí, tučně hladcí, s očima jako ze skleněných korálků po stranách létali někdy těsně a skoro na dosah ruky nad zbytky kormidelny, potom zase vzhůru, potrhle a podle plánu, který se nedal rozluštit, v letu vystříkovali svůj slizký trus a nikdy nezasáhli poddajné moře, ale vždycky rez na nástavbách můstku. Tvrdě plosce vápenitě přetrvávaly výměšky v chuchvalečcích těsně vedle sebe i v chuchvalcích jeden přes druhý. A vždycky když jsme seděli na vraku, chtělo se nehtům na nohou i na rukou odloupávat ten trus. Proto se nám nehty lámaly, a ne proto, že bychom si je byli okousávali — kromě Schillinga, který si je okousával pořád a měl záděry. Jenom Mahlke měl dlouhé nehty, i když zažloutlé od tolikerého potápění, a uchovával si je dlouhé, neboť si je ani neokusoval, ani neodrapoval racčí trus. Jediný také nejedl odloupaný trus, kdežto my jsme, protože se to nabízelo, žvýkali vápenitě chuchvalečky jako štěpinky škeblí a vyplivovali jsme je přes palubu v podobě pěnovitého hlenu. Chuť to mělo nijakou nebo jako sádra nebo jako rybí moučka nebo jako všechno, co si kdo představil: jako štěstí, děvčata, bůhvíco. Winter, který uměl docela dobře zpívat, nás houpal: „Jestlipak víte, že tenoři jedí denně racčí trus?“ Rackové často chňapli v letu naše vápenité plivance a patrně nic nepoznali.

Když Joachim Mahlke nedlouho po začátku války dovršil čtrnáctý rok, neuměl ani plavat, ani jezdit na kole, vůbec nijak nevynikal a nebyl ani nápadný ohryzkem, který později přilákal tu kočku. Od tělocviku a plavání byl osvobozen, protože si přinesl potvrzení, že není docela zdrav. Ještě než se začal učit na kole, při čemž vypadal dost směšně, jak toporně zarytě, s rudýma odstávajícíma ušima, střídavě zvedal do stran ohnutá kolena, přihlásil se v zimním období na plavání v kryté plovárně na Dolním Městě, ale pro začátek směl plavat jenom na suchu s dětmi mezi

osmi a deseti lety. Ani potom v létě mu to ještě nešlo. Plavčík na plovárně v Brösenu, typická postava plavčíka s břichem jako bóje a tenkýma nohama bez chlupů pod tím sudovitým plovákem potaženým látkou, musel Mahlka cvičit nejdřív na písku a potom ho vzít na lano. Ale když jsme mu pokaždé odpoledne uplavali a když jsme vyprávěli divy divoucí o té potopené minolovce, popohnalo ho to jaksepatří, za dva týdny to zdolal — a udělal plaveckou zkoušku.

Vážně a snaživě se pachtil sem a tam mezi moem, velkým skokanským můstkem a plovárnou a měl už asi v plavání pěknou výdrž, když se z vlnolamu mola začal cvičit v potápění, nejdřív přinášel nahoru jenom obyčejné baltské škeble, potom se potopil pro pivní láhev naplněnou pískem, kterou vyhodil dost daleko. Pravděpodobně se Mahlkevi brzy pokaždé podařilo tu flašku vynést ode dna, protože když se začal potápět u nás na kocábce, nebyl už vůbec začátečník.

Žebroul, aby směl plavat s námi. Zrovna jsme se chystali, v síle šesti nebo sedmi mužů, vyrazit naším každodenním směrem, důkladně a obezřele jsme se namáčeli v mělkém čtverci rodinné plovárny, vtom stál Mahlke na lávce pánské plovárny: „Tak mě vezměte s sebou. Určitě to dokážu.“

Pod hrdlem mu visel šroubovák a odváděl pozornost od jeho hrdla.

„Tak dobře!“ Mahlke plaval s námi, předhonil nás mezi první a druhou písčinou a my jsme se ani nesnažili ho dohonit: „Jen ať se trochu pachtí.“

Když Mahlke plaval prsa, poskakoval mu šroubovák zřetelně mezi lopatkami, protože měl dřevěnou rukojeť. Pokud Mahlke plaval nznak, klátila se mu ta dřevěná rukojeť na prsou, ale nikdy docela nezakryla tu fatální chrupavku mezi sanicí a klíční kostí, která vyčnívala z vody jako hřbetní ploutev a nechávala za sebou jakoby lodní brázdu.

A potom nám to Mahlke ukázal. Znova a znova se v krátkých intervalech potápěl se svým šroubovákem a vynášel na hladinu, co se dalo po dvojím nebo trojím potopení odšroubovat: příklopy, kusy pažení, část dynama, našel dole lano, vysoukal s tím chatrným cancourem z přídě nahoru opravdový minimax; a ta věc — ostatně německý výrobek — ještě fungovala; Mahlke nám to dokázal, hasil pěnou, ukázal nám, jak se pěnou hasí, hasil pěnou sklovitě zelené moře — a od prvního dne u nás náramně stoupl v ceně.

Vločky ještě ležely v ostrůvcích a protáhlých pruzích na mělkém, stejnoměrně oddychujícím příboji, vábily jenom nemnoho racků, racky zase odpuzovaly, splývaly dohromady a vlny je unášely ke břehu už ve stavu husté blivniny podobné zkyslé šlehačce; tu si i Mahlke dal pohov, dřepil si do stínu kormidelní a pak, totiž vlastně už dlouho předtím, ještě než zbloudilé cáry pěny utrmáceně přistály na můstku a třásly se při každém zavanutí, mu naskákala ta krupičkovatá svaštělá kůže.

Mahlke se klepal, hrdlo se mu rozkmitalo; a šroubovák mu křepčil po třesoucích se klíčních kostech. Ale i Mahlkův hřbet, místy sýrovitě bledá, od ramen dolů jako rak rudě spálená plocha, na které se znova a znova po obou stranách páteře vystoupilé jako zednická obmítačka po každém opálení loupala kůže, i ten hřbet byl poset krupičkami a putovaly po něm záchvěvy mrazení. Žlutavé rty na okrajích zmodraly a odhalovaly Mahlkovy jektající zuby. Velkýma vylouženými rukama se pokoušel přidržet obě kolena, která se odřela o pažení pokryté škebličkami, a vzepřít se tak svému tělu, i zubům.

Hotten Sonntag — nebo jsem to byl já? — Mahlka masíroval: „Člověče, jen si nic neužeň. Vždyť ještě musíme zpátky.“ Šroubovák se trochu umoudřil.

Tam jsme potřebovali od mola pětadvacet, od plovárny pětatřicet minut. Dobré tři čtvrtě hodiny si žádala zpáteční

EDIČNÍ POZNÁMKA

Novela *Kočka a myš* (Katz und Maus, 1961) vznikla a vyšla mezi romány *Plechový bubínek* (Die Blechtrommel, 1959) a *Psí roky* (Hundejahre, 1963), s nimiž tvoří takzvanou *Gdaňskou trilogii*. Česky vyšla poprvé v překladu Zbyňka Sekala samostatně v nakladatelství Odeon v roce 1968, podruhé tamtéž v roce 1992 v jednom svazku s *Plechovým bubínkem*.

Naše vydání otiskuje překlad Zbyňka Sekala v revidované verzi. Textovým základem je poslední německá verze dle souborného vydání Grassových spisů (*Werkausgabe*, herausgegeben von Volker Neuhaus und Daniela Hermes, Band 4 herausgegeben von Volker Neuhaus. Steidl Verlag, Göttingen 1997).

Při revizi jsme se snažili co nejvíce zachovat překladatelský rukopis Zbyňka Sekala a současně sladit text s oběma dalšími díly *Gdaňské trilogie*, které u nás vyšly v překladu Vladimíra Kafky (*Plechový bubínek*, 2001), respektive Hanuše Karlacha a Evy Pátkové (*Psí roky*, 2005). Změny oproti vydání z roku 1992 se týkají těchto bodů:

Omezujeme zčešťování jmen osobních (např. Jáchym → Joachim) a místních (zde zčešťujeme jen jména nejznámější jako Gdaňsk, Gdyně, Sopoty apod.); v německé podobě ponecháváme i některé názvy institucí, organizací (Hitlerova mládež → Hitlerjugend aj.) nebo novin.

Napravujeme drobná přehlédnutí (vynechaná slova nebo části vět), upravujeme slovosled, pravopis (vůdce →

Vůdce apod.) a v některých případech volbu slov, zejména odborných termínů; za odbornou pomoc v oblasti lodní techniky a vojenství vděčíme panu Vladislavu Janouškovi.

J. S.

GÜNTER GRASS

Kočka a myš

Z německého originálu *Katz und Maus*
(Luchterhand, Frankfurt am Main 1961)
přeložil Zbyněk Sekal,
revizi překladu provedl podle vydání
Katz und Maus. Werkausgabe Band 4
(Steidl Verlag, Göttingen 1997) Jiří Stromšík
K vydání připravila Jitka Uhdeová
Obálka, vazba a grafická úprava Boris Mysliveček
Kresba na přebalu Günter Grass
Vydalo nakladatelství Atlantis
v Brně roku 2009 jako svou 299. publikaci
Sazbu písmem Bookman připravil Vladimír Ludva
Vytiskla tiskárna Reprocentrum, a. s.
v Blansku, Bezručova 29
Počet stran 144
Vydání třetí, revidované

Knihy objednejte u svého knihkupce
nebo na adrese
ATLANTIS, spol. s r. o.
PS 374
602 00 Brno
e-mail: atlantis-brno@volny.cz
www.atlantis-brno.cz